

Remiss i ärende "Lundaförslag: Porrfilter på kommunens skolor"

Förslag till beslut

Barn- och skolnämnden beslutar

att lämna yttrande över Lundaförslaget enligt vad som framgår av barn- och skolförvaltningens tjänsteskrivelse.

Sammanfattning

Ett Lundaförslag gällande att bland annat införa innehållsfilter på kommunens skolor har inkommit. I förslaget finns tre punkter för att införa en aktiv porrprevention i kommunen:

- Inför åldersanpassad regelbunden porrkritisk undervisning och samtal
- Installera porrfilter/teknisk lösning på kommunens digitala enheter och wi-fi-nätverk
- Inför porrfri policy om att det inte är acceptabelt att spela upp nätpornografi varken via kommunens nätverk, kommunens digitala enheter eller privat teknisk utrustning

Barn- och skolförvaltningen har skrivit ett yttrande över Lundaförslaget. I yttrandet konstateras sammanfattningsvis att skolan har i uppdrag enligt läroplanerna att lyfta frågor som rör normer, jämställdhet, sexualitet och relationer inom ramen för sex och samlevnadsundervisningen. Undervisningen vilar på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet. I likhet med övriga ämnen lyfts ämnet pornografi utifrån den forskning som finns på området.

En teknisk lösning med innehållsfilter, kan införas på antingen nät eller dator/platta. Det finns utmaningar med båda tillvägagångssätten. Verksamheten upplever inte att barn och elever hamnar på sidor med pornografiskt innehåll i någon stor utsträckning. Incidenterna är få.

Att kommunen inför en porrfri policy om att det inte är acceptabelt att spela upp nätpornografi varken via kommunens nätverk eller på

2021-01-26

Diarienummer

BSN 2020/7774

kommunens digitala enheter, ser barn- och skolförvaltningen positivt på.

Underlag för beslutet

- Barn- och skolförvaltningens tjänsteskrivelse 2021-01-26
- Lundaförslaget med tillhörande handlingar 24 september 2020.

Ärendet

Bakgrund

Ett Lundaförslag gällande att bland annat införa innehållsfilter på kommunens skolor har inkommit. I förslaget finns tre punkter för att införa en aktiv porrprevention i kommunen:

- **Inför åldersanpassad regelbunden porrkritisk undervisning och samtal** med barn i kommunens skolor.
- **Installera porrfilter/teknisk lösning** på kommunens digitala enheter och wi-fi-nätverk i verksamheter där kommunen är huvudman.
- **Inför porrfri policy** om att det inte är acceptabelt att spela upp nätpornografi varken via kommunens nätverk, kommunens digitala enheter eller privat teknisk utrustning som t.ex. privat smartphone på de verksamheter som kommunen är huvudman för där barn vistas.

Medborgaren menar att:

"Porrindustrins aggressiva marknadsföring når även barn som inte själva söker aktivt efter nätpornografi bl.a. genom pop-up-annonser, enkla sökord t.ex. "xxx" och länkade filmer. Det är även vanligt att barn exponeras genom att ett annat barn visar, det sker ofta i skolan. Enligt Unga Relationer har de flesta 10-åringar idag exponerats för nätpornografi och många tittar regelbundet."

Barn- och skolförvaltningens yttrande

Barn- och skolförvaltningens yttrande följer Lundaförslagets tre punkter:

Inför åldersanpassad regelbunden porrkritisk undervisning och samtal med barn i kommunens skolor.

Skolan har i uppdrag enligt läroplanerna att lyfta frågor som rör normer, jämställdhet, sexualitet och relationer inom ramen för sex och samlevnadsundervisningen. Detta ska som all annan undervisning vila på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet. I likhet med övriga ämnen lyfts idag ämnet pornografi utifrån den forskning som finns på området. Lunds kommun har sedan många år

2021-01-26

Diarienummer

BSN 2020/7774

tillbaka en utbildningssamordnare för sex- och samlevnadsundervisningen på 50 % vars syfte är att stötta skolorna i det arbetet. Vi har under de senaste åren haft och kommer att ha ett flertal utbildningar med skolpersonal i hur de kan ta upp ämnet pornografi i linje med innehållet i kurs- och ämnesplanerna. Det vi idag vet fungerar preventivt och främjar skolans värdegrund är upplysning och kunskap, inte bara av elever utan av alla vuxna som möter barn och unga. Förutom det konkreta innehållet i kurs- och ämnesplanerna så har alla lärare även ett ansvar för ett kontinuerligt och åldersanpassat värdegrundsarbete för frågor som knyter an till kunskapsområdet. Inom Lunds kommun pågår skolans främjande och förebyggande värdegrundsarbete ständigt i mötet med barn, unga och vuxna i verksamheterna.

I det regeringsuppdrag som lämnades till Skolverket 2018 gällande förslag på ändringar i läroplaner avseende kunskapsområdet sex och samlevnad var pornografi ett av de områden som särskilt skulle beaktas. I Skolverkets förslag som lämnades till regeringen 2019 förtydligas det att området sex och relationer ska behandlas återkommande samt att undervisningen ska *"utveckla elevernas kritiska förhållningssätt till framställningar av relationer och sexualitet"*. Den föreslagna skrivningen visar enligt Skolverket på skolans uppdrag att belysa området pornografi på det sätt och i det sammanhang som bedöms lämpligt, utifrån elevernas ålder, mognad och behov. Skolverket vill med denna formulering visa på vikten av att utbildningen knyter an till elevernas verklighet och ger dem förutsättningar att utveckla ett kritiskt förhållningssätt till hur exempelvis könsmönster, maktrelationer och utsatthet kan framställas i pornografiska skildringar.

Barn- och skolförvaltningen bedömer att det befintliga värdegrundsarbetet, den ämnesintegrerade sex- och samlevnadsundervisningen, Skolverkets föreslagna förändringar och regeringens beslut om att göra kunskap om sex och relationer obligatorisk i lärarutbildningarna täcker de behov som finns på området.

Installera porrfilter/teknisk lösning på kommunens digitala enheter och wi-fi-nätverk i verksamheter där kommunen är huvudman.

Ett innehållsfilter är ett datorprogram som filtrerar vissa nyckelord eller blockerar vissa url:er för att förhindra användare från att besöka webbsidor som bedöms ha olämpligt innehåll. Det kan handla om pornografi, våld, droger, hatpropaganda eller piratkopiering. Installation kan göras på nätverk eller datorer och surfplattor. Däremot kan man inte hindra någon från att nå innehållet med hjälp av sina privata mobiltelefoner med internetuppkoppling.

2021-01-26

Diarienummer

BSN 2020/7774

En problematik med ett filter är att de ofta överfiltrerar eller underfiltrerar. Överfiltrering innebär att de spärrar andra sidor än de som ska spärras. Sidor som skolan vill komma åt i t.ex. sex- och samlevnadsundervisningen kommer med stor sannolikhet att bli spärrade t.ex. i fall då filtret misstar sexualupplysning för pornografi. Framförallt har överfiltrering visat sig ta bort innehåll som rör hbtq-frågor. Underfiltrering innebär motsatsen, att det tar bort för lite, så att det oönskade innehållet ändå finns där för eleverna att se.

Ett innehållsfilter i skolan är ett pågående nationellt och omdebatterat ämne. Det finns förespråkare både för och emot. Till de som förespråkar ett filter hör bl.a. kriminologen Ulrika Stigberg som under flera år föreläst om nätsäkerhet i skolorna. Hon anser att ett porrfilter borde vara standard i alla skolor, även om det inte löser hela problematiken så visar det ändå på ett avståndstagande och den ofrivilliga exponeringen minskar för barn och elever. Till de som är emot ett filter hör internetforskaren Elza Dunkels (vid Umeå universitet). Dunkels anför bl.a. att det inte finns något stöd i forskningen för att porrfilter fungerar. Studier visar istället att vuxna, där det finns filter, blir mindre benägna att prata om porr och mindre benägna att lära barnen att navigera på nätet. Ett filter kan istället påverka barn så att de inte vågar dela funderingar eller larma om det som är obehagligt på nätet.

I december 2020 publicerade Statens medieråd sitt svar på frågan innehållsfilter – är det en bra idé? Svaret baseras på den vetenskapliga artikeln "Internet Filtrering and Adolescents Exposure to Online Sexual Material" som publicerades sommaren 2018. Studien visar att det är svårt att hitta några vetenskapliga belägg för att så kallade porrfilter i praktiken har någon stor effekt på individnivå: *"Resultaten tyder på att porrfilter som vårdnadshavaren installerar har ojämna och i praktiken obetydliga kopplingar till ungdomars möte med sexuellt innehåll på nätet."* När de i studien räknade på effekten kunde de konstatera att huruvida en ung person exponeras för pornografi påverkas endast till 0,5 procent av ett eventuellt porrfilter, till 99,5 procent av helt andra faktorer. Detta resultat förstärker ytterligare bilden av att porrfilter på individnivå riskerar att vagga in vuxna som möter unga i en falsk trygghet. Statens medieråd hänvisar till studien och beskriver att den stora problematiken med innehållsfilter är att de antingen överfiltrerar eller underfiltrerar.

Sveriges kommuner och regioner (SKR) skriver följande gällande införande av innehållsfilter i skolverksamhet:

2021-01-26

Diarienummer

BSN 2020/7774

Krav på filtrering har rests i olika sammanhang i debatten samtidigt som det har påtalats att filtret döljer information som elever ska ha tillgång till enligt skolans styrdokument, såsom information om sex och samlevnad, hbtq-rättigheter, relationer och preventivmedel. För att kunna genomföra en sådan begränsning av information som även innebär en kontroll och övervakning av elevernas datoranvändning, krävs att en juridisk prövning av lagligheten att filtrera innehåll inom skolverksamheten ska ha genomförts. Insatser som kan uppfattas som ingrepp i den personliga integriteten måste vara väl övervägda och väl motiverade. Ur ett rättssäkerhetsperspektiv är det synnerligen viktigt att en sådan begränsning dokumenteras och framförallt motiveras.

Barn och elever har rätt till vuxnas stöd att tolka och hantera samtiden, i och utanför skolan. De behöver därför få stöd i att utveckla navigeringsstrategier så att de kan undvika det oönskade och hitta det de behöver på internet.

Forskning visar att många vuxna invaggas i falsk trygghet av tekniska filter så att de slutar vara engagerade i ungas liv på internet. Vuxna undviker ofta frågor om pornografi och det är inte rimligt att tro att de ska öka sitt engagemang när det finns innehållsfilter på skolans datorer. Tvärtom kan vi, baserat på forskning, förvänta oss en betydligt mindre grad av engagemang.

Skolan har ett ansvar, och tar redan idag ansvar för, att utbilda barn och unga till att bli ansvarsfulla och källkritiska internetanvändare, vilket också betonas i den nationella digitaliseringsstrategin för skolväsendet som regeringen beslutade om under hösten 2017.

Verksamhetens upplevelse är att detta i dagsläget inte utgör någon problematik. Incidenterna är få. Förvaltningen ämnar att i fortsatt dialog med verksamheten följa utvecklingen.

Tekniska utmaningar med innehållsfilter

I barn- och skolförvaltningens verksamheter finns det en mängd olika enheter (datorer/plattor) som används av elever och personal: iPad med iOS, Cromebook med CromeOS, Mac med MacOS och PC med Windows och kommunens basklient. Ett filter som fungerar likvärdigt på samtliga datorer och plattor anses vara svårt att realisera och managera. Svårigheten ligger bland annat i att det är många olika operativsystem och att dessa i sin tur kan använda flera olika webbläsare.

En av utmaningarna med att filtret sätts i nätet är att elevnätet (LND_ELEV) används av barn och elever från förskola upp till gymnasium och vuxenutbildning. Men, det finns ytterligare wi-fi nätverk i kommunen som elever kan kopplas upp till. LND_MD (nätverk för mobila/externa enheter), LND_INTRA och Lund_Public. De två första näten är främst tänkta till personal, men LND_MD kan

2021-01-26

Diarienummer

BSN 2020/7774

även användas av elever. LND_INTRA är ett särskilt nätverk för datorer med kommunens basklient installerat. Dessa datorer används även av elever som exempelvis klassrumsdatorer. Lund_Public är kommunens öppna nätverk som kan användas av samtliga medborgare eller besökare som befinner sig inom nätverkens räckvidd. Alla nätverken återfinns överallt där kommunen har någon verksamhet.

Barn- och skolförvaltningen bedömer, mot bakgrund av brist på stöd i forskning, problematiken kring filtrets effekt och svårigheter i att införa ett likvärdigt filter, att ett filter inte ska införas på förskolornas/skolornas nätverk eller på de enskilda enheterna, utan att förskola och grundskola istället ska fortsätta sitt värdegrundsarbete med kritiskt och källkritiskt förhållningssätt och därigenom "placera ett filter" i barns och elevers huvud.

Ekonomiska konsekvenser

Lunds kommuns IT-avdelning kan inte ge en uppskattning av kostnaderna, då det inte är tydligt vilken typ av innehållsfilter skrivelsen åsyftar samt hur det ska administreras. Beroende på om innehållsfiltret endast ska täcka skolornas egna nätverk, eller även det öppna nätverk som tillhandahålls av Lunds kommun, kommer kostnaderna att skilja sig åt. Kostnaderna är också beroende av vem som ska administrera filtrets inställningar och definiera vad som är lämpligt och acceptabelt att släppa igenom filtret.

Inför porrfri policy om att det inte är acceptabelt att spela upp nätpornografi varken via kommunens nätverk, kommunens digitala enheter eller privat teknisk utrustning som t.ex. privat smartphone på de verksamheter som kommunen är huvudman för där barn vistas.

Att kommunen inför porrfri policy om att det inte är acceptabelt att spela upp nätpornografi varken via kommunens nätverk eller på kommunens digitala enheter, ser barn- och skolförvaltningen positivt på. Att införa densamma på privat teknisk utrustning som t.ex. privat smartphone på de verksamheter som kommunen är huvudman överläter vi för kommunkontoret att göra en bedömning utifrån ett demokrati- och integritets perspektiv.

För elevernas del finns detta reglerat i de låneavtal som de ingår, när de får sin digitala enhet. Där står att det inte är tillåtet att:

"Kopiera eller sprida material som innehåller våld, terror, hets mot folkgrupp, rasism, pornografi, installera programvaror eller annat som kan skada IT-miljön, ej heller program som kräver licens om inte skolan uppgivit att sådan finns."

Tjänsteskrivelse

7 (7)

2021-01-26

Diarienummer

BSN 2020/7774

Jytte Lindborg
Skoldirektör

Jonas Eriksson
Digitaliseringsstrateg

Beslutet skickas till

För verkställighet eller motsvarande åtgärd:
Kommunkontoret